

**Гомля Людмила Миколаївна
Гуляєв Максим Сергійович
Новописьменний Сергій Анатолійович
Школяр Сергій Петрович**

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМИ ПРОЕКТАМИ І ПРОГРАМАМИ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ

Процеси управління регіональними проектами і програмами в екологічній сфері є актуальними в глобалізованому світі. Вони вимагають підготовки компетентних фахівців у даній галузі, здатних збирати достовірну інформацію, адекватно її аналізувати та оцінювати, виконувати, управляти та контролювати всі етапи екологічних заходів на будь-якому рівні, - від регіонального до державного, і врешті-решт глобального. Питання концепції підготовки фахівців у галузі екології, а також здатності їх аналізувати стан екосистеми, давати йому реальну оцінку, вивчала низка вітчизняних дослідників. Серед них: М. Гриньова, М. Дяченко-Богун, Л. Гомля, С. Дубінін, С. Новописьменний, Т. Плужнікова, В. Закалюжний, Г. Єльнікова, Г. Зікій, Л. Рибалко, Т. Гулько, Н. Смоляр, О. Ханнанова, Т. Шкура В., В. Рокотянська, О. Орловський [1-6]. Вивченням процесу управління проектами і програмами, в тому числі в екологічній сфері, займалися М. Гриньова, Л. Гомля, С. Новописьменний, С. Школяр та інші автори [7-21]. В даній статті здійснено спробу дати аналіз показників процесів управління та оцінку екологічної ефективності реалізації програми охорони навколишнього природного середовища регіону, а саме регіональної екологічної програми «Ліси Кіровоградщини» з урахуванням продовження попередніх досліджень [22-25]. Зазначимо, що числовим значенням індексів та інтегральних показників оцінки виконання програми відповідають якісні оцінки, що наведені в табл. [26], в якій відповідно до числового значення індексу та інтегрального показника надаються їх якісні оцінки щодо реалізації екологічних програм, починаючи від незадовільне виконання та закінчуючи повним виконанням, що є найбільш затребуваним.

Таблиця

Оцінка значення індексу та інтегрального індексу якості реалізації екологічних програм

Числове значення індексу та інтегрального показника, %	Якісні оцінки значення індексу та інтегрального показника
< 30 %	«незадовільне виконання»
> = 30 % < 75 %	«задовільне виконання»
> = 75 % < 100 %	«гарне виконання»
= 100 %	«повне виконання»

Крім вищенаведених екологічних показників оцінювання ефективності

виконання програм, широко використовується система критеріїв та розрахункові формули показників ефективності екологізації об'єкта дослідження. Зауважимо, що з існуючих основних способів опису показників для оцінки часто використовують текстовий послідовний опис, регламентуючі документи, частина з яких являється процесними регламентами і являє собою не що інше як текстовий опис, який для аналізу та оптимізації діяльності не завжди підходить у зв'язку з тим, що у текстовому вигляді системно розглянути і проаналізувати показники та дати повну оцінку неможливо.

Проаналізуємо Регіональну екологічну програму «Ліси Кіровоградщини» на 2021-2025 роки», яка розроблена відповідно до Стратегії розвитку Кіровоградської області на період до 2027 року, затвердженої рішенням обласної ради від 12 березня 2020 №743. Як зазначалося вище, авторами вже отримані попередні результати щодо деяких розділів екологічної ефективності реалізації даної програми, і представлена комплексна оцінка являє собою продовження та розвиток попередніх досліджень [22-25].

Аналіз показав, що згідно паспорту програми ініціатором розроблення, розробником, відповідальним виконавцем Програми є Кіровоградське обласне управління лісового та мисливського господарства, співрозробники програми Департамент екології, природних ресурсів та паливно – енергетичного комплексу Кіровоградської облдержадміністрації, учасниками програми є Кіровоградське обласне управління лісового та мисливського господарства; Департамент екології, природних ресурсів та паливно – енергетичного комплексу Кіровоградської облдержадміністрації; органи місцевого самоврядування; державні лісгосподарські підприємства. Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації програми, усього складає 1430215,80 тис. грн., у тому числі: державний бюджет 218504,10 тис. грн., обласний бюджет 11496,00 тис. грн., інші джерела 1200215,70 тис. грн. (Рис.1, а.).

Рис.1, а) Прогнозні обсяги та джерела фінансування; б) Площа лісозведення

Програма передбачає розвиток лісового господарства області, в тому числі, збільшення лісистості області за рахунок територій, що внаслідок

деградації землі вже не можуть використовуватися для сільськогосподарських робіт. Метою цієї Програми є визначення основних напрямів збалансованого розвитку лісового господарства області, спрямованих на посилення екологічних, соціальних та економічних функцій, охорону і захист лісів. Програма спрямована на охорону навколишнього природного середовища, подолання основних дестабілізуючих факторів екологічної ситуації, в тому числі – ерозії ґрунтів та виснаження річок. При цьому слід зазначити, що спостерігається масове розорювання степів, що викликало прогресуючі процеси водної і вітрової ерозії. Також проблемою є те, що робота по нарощуванню обсягів захисного лісорозведення стримується відсутністю фінансування з державного бюджету та довготривалими процедурами передачі земель під заліснення.

В програмі показані шляхи і способи розв'язання проблеми, наведені прогнозні обсяги та джерела фінансування, визначені завдання і заходи, спрямовані на забезпечення ефективної охорони, належного захисту, раціонального використання та відтворення лісів, ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку з урахуванням природних, економічних і лісорослинних умов, породного складу лісів та їх цільового призначення, збільшення площі лісів та створення умов для досягнення оптимальних показників рівня лісистості. Також наведені очікувані результати, ефективність, обсяги та джерела фінансування, контроль за виконанням Програми.

Визначено, що організаційне супроводження Програми здійснює обласне управління лісового та мисливського господарства. Перш за все Програма спрямована на охорону навколишнього природного середовища, подолання основних дестабілізуючих факторів екологічної ситуації, в тому числі – ерозії ґрунтів та виснаження річок.

Аналіз показує, що основними завданнями Програми є підвищення рівня лісистості, згідно якого показником виконання завдання є площа лісорозведення (Рис.1, б). Як видно з рис.1, б передбачено, площа лісорозведення повинна постійно нарощуватися загалом до 835 га за період 2021-2025 р.р.

Нарощування ресурсного та екологічного потенціалу лісів, забезпечення ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку, згідно якого показниками виконання завдання є площа відновлення лісів із позитивною тенденцією їх збільшення, площа лісів, на якій проведені рубки формування і оздоровлення лісів, обсяг загального запасу заготовленої під час проведення рубок формування і оздоровлення лісів деревини, обсяг середніх витрат на 1 тис. гектарів (Рис.2, а, б).

Рис.2, а) площа відновлення лісів; б) обсяг середніх витрат на 1 тис. гектарів

Відтворення, охорона і раціональне використання мисливської фауни, згідно якого показником виконання завдання є обсяг середніх витрат на 1 тис. гектарів, кількість диких копитних тварин у мисливських угіддях, а також обсяги створення захисних лісових насаджень на еродованих землях наведені на Рис.3, а, б. Проведення моніторингу стану лісів, згідно якого показником виконання завдання є обсяги створення захисних лісових насаджень на еродованих землях показало, найбільші обсяги на протязі всіх років виконання програми передбачаються для Кропивницького району. (Рис.3, б).

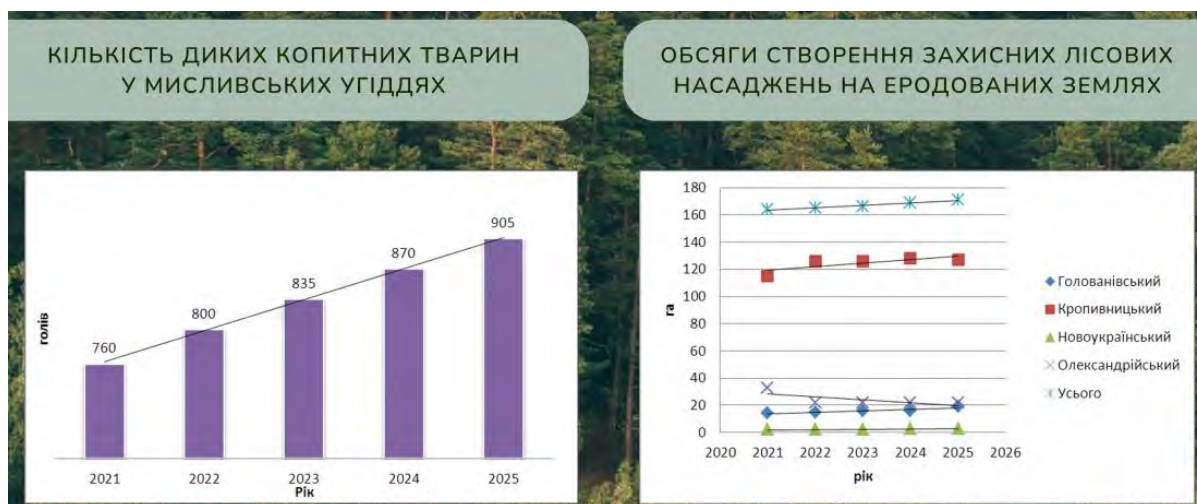

Рис.3, а, б. Обсяги створення захисних лісових насаджень на еродованих землях

Вирішення раціонального використання лісових ресурсів, згідно якого показником виконання завдання є обсяг заготовленої під час проведення рубок головного користування ліквідної деревини 185 тис. куб. метрів; протяжність збудованих, реконструйованих і відновлених доріг лісогосподарського призначення 21,5 кілометрів збереження біологічного різноманіття лісових екосистем.

Важливим є критерій підвищення ефективності управління лісами, згідно якого показником виконання завдання є кількість штатних одиниць територіального органу площа, на якій проведене базове лісовпорядкування, тис. гектарів; площа, на яку оформлені речові права на право постійного користування, тис. гек.; площа, на якій проведено благоустрій рекреаційних ділянок, гектарів. Також необхідним є поліпшення кадрового забезпечення лісового господарства, згідно якого показником виконання завдання є кількість осіб, які закінчили курси підвищення кваліфікації; кількість проведених семінарів, конференцій; кількість учнівських лісництв.

Як показав аналіз виконання завдань Програми забезпечується такими заходами:

створення захисних лісових насаджень на еродованих землях: площа лісорозведення: 835 гектарів, площа відновлення лісів 990 гектарів;

оформлення правовстановлюючих документів на право постійного користування землями для лісорозведення;

створення лісових культур, сприяння природному поновленню лісів;

виращування садивного матеріалу, створення і утримання селекційних комплексів, плантацій, розсадників;

проведення рубок формування і оздоровлення лісів: площа лісів, на якій проведені рубки формування і оздоровлення лісів 32,3 тис. гектарів, обсяг загального запасу заготовленої під час проведення рубок формування і оздоровлення лісів деревини 620 тис. куб. метрів;

придбання і оновлення парку лісогосподарської техніки і знарядь;

будівництво об'єктів лісогосподарського призначення;

проведення заходів з виявлення запасів природних рослинних ресурсів, затрати на їх охорону і відтворення;

забезпечення охорони лісів від пожеж, утримання відомчої пожежної охорони, гасіння лісових пожеж, протипожежне облаштування лісів: протяжність створених протипожежних розривів, мінералізованих смуг, що доглядаються 17360 км;

придбання пожежних автомобілів та іншої пожежної техніки, засобів пожежогасіння та зв'язку;

здійснення лісозахисних заходів, придбання препаратів та проведення винищувальних робіт в осередках шкідників і хвороб;

ведення мисливського господарства, здійснення державного контролю у галузі мисливського господарства та полювання, охорона, використання і відтворення мисливської фауни, збереження та поліпшення стану мисливських угідь;

упорядкування мисливських угідь та розроблення перспективних планів ведення мисливського господарства;

заготівля ліквідної деревини під час проведення рубок головного користування;

забезпечення капітального ремонту та реконструкції доріг лісогосподарського призначення;

заготівля другорядних лісових матеріалів та здійснення побічних користувань;

проведення безперервного лісовпорядкування;

оформлення речових прав на постійне користування землею;

установлення в натурі меж об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення;

забезпечення розвитку рекреаційної та туристичної інфраструктури;

підвищення кваліфікації працівників та спеціалістів у галузі лісового господарства;

забезпечення екологічного виховання підростаючого покоління.

Аналіз показників процесів управління та оцінка екологічної ефективності реалізації регіональної екологічної програми «Ліси Кіровоградщини» показують, що виконання Програми дасть змогу: поліпшити стан та якісний склад лісів, посилити їх екологічні функції та підвищити продуктивність; створити умови для досягнення оптимальних показників рівня лісистості області; забезпечити соціальний захист працівників галузі лісового господарства; забезпечити ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку; зменшити загрозу деградації земель.

Список використаних джерел

1. Гомля Л. М., Дяченко-Богун М. М., Шкура Т. В., Рокотянська В. О., Орловський О. В. Сучасний стан та шляхи підвищення якості підготовки фахівців спеціальності «Екологія» в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка. *Витоки педагогічної майстерності: журнал*. Полтава, 2023. Випуск 31. С. 35-39.

2. Гомля Л. М. Формування екологічної компетентності студентів біологічних спеціальностей у процесі проведення польової практики. *Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. праць*. Вип. 21. Полтава, 2018. С. 39-43.

3. Гомля Л. М., Калашник Н. П. Дендрологічна оцінка стану атмосферного повітря для Полтавського міського парку. *Біорізноманіття: теорія, практика, формування здоров'язберезувальної компетентності у школярів та методичні аспекти вивчення у закладах освіти: матеріали Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (присвячена пам'яті видатного вченого ботаніка П.Є. Сосіна)* (30 жовтня 2020 р., м. Полтава) ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка / За заг. ред. проф. Гриньової М.В. Полтава, 2020. С. 166-167.

4. Гомля Л. М. До питання про сутність понять в біоценології - біогеоценоз та екосистема. *Біорізноманіття України в світлі ноосферної концепції академіка В.І. Вернадського. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / За загальною редакцією проф. М.В. Гриньової*. Полтава: Астроя, 2014. С. 107-109.

5. Гомля Л. М. Шляхи та принципи наукового використання сучасного вчення про екосистеми біосфери в світлі ідей академіка В.І. Вернадського. *Біорізноманіття України в світлі ноосферної концепції академіка В.І. Вернадського. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / За загальною редакцією проф. М.В. Гриньової*. Полтава: Астроя, 2014. С. 14-16.

6. Гомля Л. М. Особливості рослинного покриву Карадазького природного заповідника. *Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Полтава: Астроя, 2012. С. 57-58.

7. Новописьменний С. А. Деякі особливості розвитку факультету в умовах викликів сьогодення. *Слово і справа Антона Макаренка: український та європейський контексти: матеріали XXII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 16-17 березня 2023 р.). «Управлінська майстерність керівника закладу освіти», «Управління проектами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві»: матеріали Всеукр. наук.-практ. семінарів (м. Полтава, 16-17 березня 2023 р.)* / за заг. ред. М. В. Гриньової. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. С. 22-26.

8. Новописьменний С. А. Комунікаційне забезпечення розвитку структурного підрозділу університету. *Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі (XXX КАРИШИНСЬКІ ЧИТАННЯ): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої розробкам моделей підготовки майбутнього вчителя до педагогічної діяльності в Новій українській школі (м. Полтава, 25–26 травня 2023 р.)* / за заг. ред. М. В. Гриньової. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. С. 173-174.

9. Новописьменний С. А. Проблеми та напрямки розвитку факультету як структурного підрозділу університету. *Управлінський дискурс макаренківської педагогіки : матеріали XXI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 10-11 березня 2022 р.). «Управлінська майстерність керівника навчального закладу», «Управління проектами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві»: матеріали Всеукр. наук.-практ. семінарів (м. Полтава, 10-11 березня 2022 р.)* / за заг. ред. М. В. Гриньової. Полтава, 2022. С. 6-12.

10. Новописьменний С. А. Стан та напрямки управлінської діяльності факультету при форс-мажорних обставинах. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (XXIX КАРИШИНСЬКІ ЧИТАННЯ), присвяченої розробкам моделей підготовки майбутнього вчителя до педагогічної діяльності в Новій українській школі (м. Полтава, 26-27 травня 2022 р.)* / За заг. ред. проф. М. В. Гриньової. Полтава : Астроя, 2022. С. 5-7.

11. Школяр С. П., Новописьменний С. А. Створення центру інтелектуальної власності в рамках Стратегії економічного розвитку територіальної громади. *Управління навчально-виховним процесом нової української школи в контексті національно-патріотичного виховання молоді: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців (учнів, студентів, магістрантів, аспірантів) (6 квітня 2021 р., м. Полтава)* / за заг. ред. М. В. Гриньової ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. Полтава : ПП Астроя, 2021. С. 258–259.

12. Школяр С. П., Новописьменний С. А. Створення центру інтелектуальної власності в рамках Стратегії економічного розвитку територіальної громади. *Управління навчально-виховним процесом нової української школи в контексті національно-патріотичного виховання молоді : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців (учнів, студентів, магістрантів, аспірантів) (6 квітня 2021 р., м. Полтава)* / за заг. ред. М. В. Гриньової; Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. Полтава : ПП Астроя, 2021. С. 258–259.

13. Св. №65280 від 11.05.2016 р. Гриньова М.В., Школяр С.П., Арканова А.А. Авторський екскурсійний маршрут територією ботанічної пам'ятки природи «Кочубеївські дуби» (на основні досвіду іноземних країн).

14. Школяр С.П., Гриньова М.В., Арканова А.А., Гомля Л.М. Спосіб декоративного відтворення ботанічної пам'ятки природи «Кочубеївські дуби», Патент України №109845 від 12.09.2016 р, Заяв. №u201602548 від 16.03.2016 р.

15. Св. №68184 від 07.10.2016 р. Школяр С.П., Гриньова М.В., Кривенко В.В. Менеджмент соціального проекту «Залучення територіальної громади Полтави до функціонування місцевого дендропарку як рекреаційного та еколого-просвітницького центру».

16. Св. №68183 від 07.10.2016 р. Школяр С.П., Гриньова М.В., Мастюх К.В. Менеджмент авторського соціального проекту «Зелений туризм для всіх».

17. Св. №67939 від 23.06.2016 р. Гриньова М.В., Онипко В.В., Боловацька Ю.І., Школяр С.П., Мастюх К.В., Арканова А.А. Зелений кизилловий ансамбль садиби В. Г. Короленка: науково-популярні нариси.

18. Св. №71590 від 24.04.2017 р. Гриньова М. В., Школяр С. П., Арканова А. А. Інтелектуальний потенціал схеми регулювання транспортного руху у межах основних автодоріг міста.

19. Св. №75484 від 21.12.2017 р. Гриньова М. В., Ходунай В. В., Школяр С. П. Методи залучення полтавської студентської громади до оздоровлення ландшафту музею-садиби І. П. Котляревського в м. Полтава.

20. Св. №85033 від 30.01.2019 р. Мороз А. В., Гриньова М. В., Школяр С. П. Збереження людського капіталу в об'єднаній територіальній громаді засобами співпраці з педагогічним університетом (на прикладі Засульської об'єднаної територіальної громади).

21. Св. №93726 від 06.11.2019 р. Величко Р. М., Гриньова М. В., Гриньов Р. С., Школяр С. П. Технологія озеленення подвір'я закладу освіти як основа екологічного навчання і виховання учнівської та студентської молоді.

22. Гуляєв М. С. Аналіз екологічної програми охорони навколишнього природного середовища регіону. *Слово і справа Антона Макаренка: український та європейський контексти, присвяченій 135-річчю з дня народження А. С. Макаренка: XXII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 16–17 березня 2023 р.). «Управлінська майстерність керівника навчального закладу», «Управління проектами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві»: Всеукр. наук.-практ. семінарів (м. Полтава, 16–17 березня 2023 р.) / за ред. М. В. Гриньової. Полтава: ПНПУ імені В.Г.Короленка, 2023. С.160-162*

23. Гуляєв М. С. Оцінка елементів регіональної екологічної програми охорони навколишнього природного середовища. *Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі (XXX КАРИШИНСЬКІ ЧИТАННЯ): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої розробкам моделей підготовки майбутнього вчителя до педагогічної діяльності в Новій українській школі (м. Полтава, 25–26 травня 2023 р.) / за заг. ред. М. В. Гриньової. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. С. 91-93.*

24. Гомля Л.М., Гуляєв М.С. Освітнє середовище ЗВО та природне середовище регіону: спільні проекти і програми. *Теоретичні та практичні аспекти формування освітнього простору: світовий і вітчизняний вимір: Програма III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 27 жовтня 2023 р.): Львів, 2023. С.10.*

25. Гомля Л.М., Гуляєв М.С. Оцінка регіональної екологічної програми: світоглядний підхід. *Європейський вектор розвитку вищої освіти України: Програма Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 14–15 листопада 2023 р.): Полтава: ПНПУ імені В.Г.Короленка, 2023. С.32.*

26. Ризик-менеджмент суб'єктів енергетичного ринку як складова механізму забезпечення енергетичної безпеки : монографія / Н. В. Караєва, І. І. Гусєва, В. О. Бараннік, А. О. Савицька; за заг. ред. Н. В. Караєвої. К. : Софія-А, 2012. 256 с.

Горда Тетяна Михайлівна

ПЛАНУВАННЯ МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ З ФІЗИКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Зміни у сфері сучасної фахової передвищої освіти стосуються практично всіх учасників освітнього процесу – освіта має забезпечити конкурентоспроможність особистості, суспільства і держави в цілому.